

Leibniz – Monadologie I

Ladislav Hejdánek

- ◆ bytový seminář, česky, vznik: 25. 4. 1983 ◆ poznámka: kazeta LVH10VA
- ◆ private seminar, Czech, origin: 25. 4. 1983

Leibniz – Monadologie I

25. 4. 1983

KAZETA 1

STRANA A

Monáda (jednoduchá substance) vstupuje jako prvek (nižší složka) do složených věcí, vyšších komplexů. Je jednoduchá, to znamená: nemá části. Leibnizova monáda má na rozdíl od Démokritova atomu jakýsi vnitřní život (atomy jsou naprosto homogenní). Všechny monády jsou stejně velké – tam, kde nejsou žádné části, není možná žádná rozprostraněnost, žádné části, žádná dělitelnost. Monáda je bod. Každá monáda může mít své tělo, a to tělo se skládá z nejrůznějších monád. Ale ta monáda sama se nikdy neskládá z jiných monád. Atomy u Démokrita se mohou lišit háčky, polohou, tvarem a tak dále. A jestliže mají různé tvary, tak nemůžou být bodové – takže jsou větší než Leibnizovy monády.

Neexistuje prázdný prostor, všechno je na sebe nalepeno. Proto je taky monád nekonečné množství, jsou na sebe nalepené... Představa, že vesmír je nekonečný, byla tehdy vzácná a Leibniz ji nesdílel. Jestliže mělo být nekonečné množství monád v konečném světě, podmínkou toho bylo, že monády byly bezrozměrné.

Každé monádě patří jedno tělo, které je z nekonečného množství monád. Jonathan Swift si dělá z Leibnize legraci, když říká, že blechy mají zase svoje blechy, které jsou žrány zase od svých blech – až do nekonečna. To je přesně ono, tak je to míněno.

V Principech přírody a milosti Leibniz říká: „V přírodě je vše vyplněno. Každá jednoduchá substance neboli každá odlišená monáda, která tvoří centrum složené substance, například nějakého živočicha, obklopena masou skládající se z nekonečného počtu jiných monád. Ty tvoří vlastní tělo této ústřední monády a ta si podle jeho afektů představuje věci jsoucí mimo ni. Toto tělo je organické, tvoří-li nějaký druh automatu nebo nějakého stroje, který zůstává strojem nejen v celku, ale i v jednotlivých částech, pokud jsou přístupny pozorování. Následkem vyplnění světa je vše navzájem spojeno a každé těleso působí na každé jiné a přitom je jeho reakcí ovlivňováno. Plyne z toho, že každá monáda je živým, vnitřní činností schopným zrcadlem, které představuje vesmír ze svého stanoviska a je právě tak seřízeno jako vesmír sám.“

Tohle znamená, že je jednoduchá a nemá části. Je bodová a není složená.

§ 2: Musí však existovat jednoduché substance, protože existují složené věci. – Proti tomu můžeme vznést neregulární námitku (bez ohledu na to, že Leibniz to nemohl vědět).

Moderní fyzika rozbíjí atomy (atomy nejsou atomy, ale jsou rozbitelné) a hledá nějaké skutečné atomy, už nedělitelné. Jde hloub do nitra atomu a teď tam nachází subatomárních elementů, skoro už tolik, kolik je atomů. Když ten atom rozbijete na nějaké částičky, tak uvolníte energii, on tu energii polkne a je větší. Čili argument z moderní fyziky je, že to není pravda.

My jsme monády. Samozřejmě bodové. Ale máme tělo. Monády vůbec nemají s hmotou co dělat, to jsou duše, žádná hmota. Složená věc je jakási hromada monád, nahromadění nebo agregát jednoduchá. O hmotě zatím nebyla řeč, každé tělo je hromada monád. I kámen je hromada monád. Mezi tím jsou ještě rozdíly, potom budeme zjišťovat, jaké.

§ 3: Tam, kde nejsou žádné části, není možná ani rozprostraněnost ani tvar a také ani dělitelnost. Kde nejsou části, není možné rozebrat něco na části, když tam žádné nejsou. Monády jsou tedy opravdové atomy přírody a jedním slovem počátky věcí. Monády jsou tím, z čeho je sestaven tento svět. A protože nemají žádné části ani tvar a tak dále, není třeba se u nich obávat zániku. Z téhož důvodu není cesta, jak by mohla přirozenou cestou vzniknout, protože nemůže vzniknout složením. Vznik a zánik je jenom agregací monád anebo rozpadem té agregace. Monády mohou vzniknout nebo zaniknout jedině tím, že je stvoří nebo zničí Bůh.

Jak byste to srovnali s primordiální událostí nebo primordiálním subjektem v této věci? Má primordiální událost části? Nemá. Dále je nedělitelná. A můžeme tedy říct, že nemůže být ani vytvořena ani zničena? Každá událost má přece začátek a konec. Z čeho plyne, že když monády nemají žádné části, nemohou být ani vytvořeny ani zničeny? Kde je chyba? Kde je pes zakopaný? Kde je u Leibnize logická chyba? Co tady je zaměněno, na co zapomíná? Odhalovat tam musíme.

Každá z těch monád, z kterých se skládá tělo monády, je duše. Každé tělo se skládá z nekonečného množství takových nižších duší. Každá monáda je vždycky zapojena do nějakého těla, ale nemusí to být vždycky její tělo. V tom smyslu neexistuje monáda bez těla, osamocená, izolovaná. Jedině monáda monád je nezapojená. Ale nikde není řečeno, že každá monáda má své tělo. Vymyslel jsem si to, nevím, o žádném místě, kde by to bylo, ale možná, že kdyby se to dobře četlo, tak by se to tam našlo. Nevím.

Otázka byla, v čem je ten zakopaný pes. Jedna věc je tam zajímavá: on řekne, že monáda nemá žádné části, a z toho důvodu je bodová. Ale prostorově bodová. Jak to vypadá s tou časovou dimenzí? Jak to, že je rozprostraněná časově? Jak to, že ta monáda včera, dnes, zítra – že to nejsou části. Jak to? To přece svědčí o jakémsi pojetí času. Monády trvají právě tak dlouho jako univerzum. Co to je trvání? Pro monádu je nějaký čas? No je, protože ona se vnitřně mění. A je možné, aby se vnitřně měnila v čase a navenek, jako celek, aby byla mimo čas? Je to trvání mimo čas, nebo trvání v čase? Jaký je vztah mezi vnějškem a vnitřkem té monády? Co to je vlastně ten vnitřek monády, který trvá, zatímco vnějšek se mění? Tady je nedořešený problém.

My jsme si to řešili tak, že mezi vnitřkem a vnějškem je zásadní vztah, totiž že ten vnitřek se zvětšuje. Ale u něj je zřejmě tady nějaká propast. Souvisí to s tím, že ten vnitřek je chápán jenom jako duše, jako myšlení, jako subjektivita. Nikoli jako budoucnost. Na to ještě narazíme.

Mimochodem, když už jsme u toho, najděte si stranu 130. Tam se v jisté polemice Leibniz vymezuje proti karteziánům a tvrdí, že pojem substance ustavený na základě pojmu rozprostraněnosti je neúplný. Říká tam: nevěřím, že rozprostraněnost sama vytváří substanci. Právě tak nemůže být rozprostraněnost pochopena ze sebe samé. Jestliže chce argumentovat, že monáda se nemění, není složená, nýbrž jednoduchá, a z toho důvodu nemá rozměr, a proto musí polemizovat s karteziány, kteří jednu substanci definují přes rozprostraněnost. Jsou dvě substance, že, a jedna je *res extensa*. Proti tomu Leibniz polemizuje. Říká, že rozprostraněností nemůžeme definovat substanci.

A v téhle polemice používá pozoruhodného argumentu. Je to pozoruhodná Leibnizova polemika proti zákonu zachování. To, co se pohybuje po křivce, abych dal příklad, nepodržuje totiž své zakřivení o sobě a pro sebe, nýbrž pouze svůj směr. I když však připustíme, že je ve hmotě přítomná síla, díky které zachovává svůj stav, pak taková síla nemůže být v žádném

případě odvozena pouze z rozprostraněnosti. Připouštím, že každá věc setrvává ve svém stavu tak dlouho, dokud není důvodu ke změně. To je princip, jemuž přináleží metafyzická nutnost. A teď to nastává: Něco jiného však je podržet svůj stav, dokud nenastane něco, co jej změní, což činí i to, co je oběma stavům indiferentní, a opět je něco jiného a mnohem více znamená, když věc není indiferentní, nýbrž má sílu a zároveň tendenci podržet svůj stav, a tak klást odpor vůči měnícímu. Čili je rozdíl, když něco podržuje svůj stav do té doby, než přijde něco, co to změní. A něco úplně jiného, když něco má tendenci podržet svůj stav i tenkrát, když přichází něco, co by měnilo.

To jest konkrétně: když hodíte kouli určitým směrem, tak ta koule má tendenci směr zachovat, dokud do ní nevráží jiná koule, která by ji někam... A něco jiného by byla koule, kterou když hodíte a vrazí do ní jiná koule, takže ji odhodí stranou, tak že ta koule by se zas vrátila a zas by pelášila tím původním směrem. Jenom by byla vyražena z dráhy, vrátila se do ní a pak jela dál. A to dělají organická těla. Psovi nebo ještěrce, když ulomíte kus ocasu, tak on jí doroste. Nezmara rozdělíte na čtyřicet kousků – každý ten kousek doroste. Každý ten kousek má tendenci být celým nezmarem. A udělá pro to, co je v jeho silách, vrátí se, s velkými obtížemi, naroste, když to rozdělíte na čtyřicet kousků, tak čtyřicetkrát, a budete mít čtyřicet nezmarů. Protože každý ten kousek má tendenci zůstat tím, čím byl. To je rozdíl. A na tento rozdíl Leibniz tady velmi pozoruhodně poukazuje.

A to je tenkrát, když věc není indiferentní. Ta koule je indiferentní vůči těm eventuelním zásahům. Kdežto ten nezmar není indiferentní. Ten chce ty námahy, ty překážky, to, že ho rozřežete, překonat. Klade odpor tomu zničení. Chce zůstat nezmarem.

KONEC STRANY A

STRANA B

Tenhle odpor, rezistence, ty rušivé vlivy překonat a zůstat sám sebou... ten aktivní odpor vůči tomu rušivému vlivu zvenčí – to ukazuje na to, že u těl monád je cosi, co usiluje integrovat časovou distanci... dislokaci je blbost, protože locus je prostorový... Prostě to, co je časově vzdáleno, to, co je časově od sebe, tak se pokouší to tělo nějak překonat tím, že v průběhu toho času zůstane samo sebou. A tahleta pozoruhodná vlastnost těla monády v té monádě jako by neměla analogii. Protože ta monáda zůstává sama sebou bez jakékoli statečnosti, bez jakéhokoli úsilí. Ta se mění jenom vnitřně, ale vnějšně zůstává sama sebou od chvíle, kdy je stvořena, až do chvíle, kdy bude zničena. Kdežto tělo monády ustavičně bojuje o svou integritu. To je zvláštní důsledek toho pojetí Leibnizova, takový jaksi protismyslný důsledek, který jakoby obrací ty hodnoty. Protože pro Leibnize ta monáda je ústřední monádou svého těla. A jestliže to tělo teď vykazuje vlastnost, která té monádě jakožto ústřední duši chybí, kde to to tělo bere?

Tak to je jenom náznakově k tomu problému času. Sedmička: Také se nedá vysvětlit, jak by monáda mohla být ve svém nitru změněna... protože si nelze myslet žádný vnitřní pohyb, který by v ní mohl být vzbuzen, rozmnožován nebo zmenšován.

Je to trochu nešikovně formulováno. Neříká se, že se monáda ve svém nitru nemůže měnit, nýbrž že nemůže být měněna zvenčí. Nelze si v ní myslet žádný vnitřní pohyb nikoli všeobecně, protože tam samozřejmě jsou vnitřní pohyby, ale nelze si myslet takový vnitřní pohyb, který by byl vzbuzován, řízen, zvětšován nebo zmenšován zvenčí. A proto, pokračuje, monády nemají žádná okna, jimiž by mohlo do nich něco vstupovat nebo z nich vystupovat.

Ted' tam jsou substance a akcidenty, to přeskočíme, to je polemika proti scholastice, to by nás jenom zavádělo, to není důležité.

Takže monády nemají žádná okna. Vzniká problém, jaký je vztah mezi tím, co se děje uvnitř monády, a co se děje s tím, co to nitro monády obráží, čeho je reprezentantem, co reprezentuje, že – on tam hovoří o reprezentaci. Jaký je ten vztah mezi tím? Tak teď bych rád, jestli jste to četli, co byste mi k tomu řekli.

[Jana Hejdánková] Přímý vztah žádný, přes Boha...

Ano, čili místo šišinky Descartovy je tady Bůh. Ale jak to dělá?

[...]

... a všechno to běží tak, jak to naplánoval. Takže to vnitřní dění monády... ale je stejně tak mechanické a od samého počátku... Tak to není pravda. My jsme to strašně přetáhli, je devět hodin. Tak to není pravda.

Proč ale on říká pořád, že díky tomu, že jsou monády takové, jaké jsou, tak je univerzum plné života? Proč říká, že monáda je aktivní, spontánní? Proč to říká, kdyby to bylo naplánované od samého začátku?

[...]

Tak to je na pováženou, jestli to náhodou není příliš zjednodušené, jak toho Leibnize chápeme. No, tak na straně 122 a 123 líčí, jak si to představuje... Je to Nová soustava přírody... To je přesně téma, o které tady jde. Já tady přečtu jenom kousek, doma si to přečtete celé. Ten odstavec na straně 122, který začíná asi v první třetině.

Protože jsem tedy byl nucen souhlasit s tím... byl jsem nepozorovatelně přiveden k myšlence, která mě překvapila, ale zdála se mi nevyhnutelná, a která má ve skutečnosti velké přednosti i půvab. Je třeba tedy říci, že Bůh stvořil duši i každou jinou reálnou jednotku především tak, že vše v ní musí vzniknout z jejího vlastního základu, a to dokonalou vnitřní spontánností, a přece v naprosté shodě s věcmi mimo ně. Protože rovněž naše vnitřní počítky, jež jsou v samotné duši, a nikoli v mozku nebo v jemných částech těla, jsou jen jevy, které následují vnější věci... Naše vnitřní počítky jsou i to, co je uvnitř samotné duše... Jak je můžou následovat, když nejsou okna? Protože jsou opravdovými jevy... Je to jev, v němž se jeví věc, která je venku, za těmi zazděnými okny nebo neexistujícími okny. Jsou to opravdové jevy a jakoby dobře řízenými sny... Je třeba, aby tyto vnitřní percepce duše přicházely z jejího vlastního, původního ustrojení, to jest z její reprezentativní povahy, schopné vyjadřovat věci mimo ni prostřednictvím jejich vztahů k jejím orgánům. K jejím – té monády, orgánům v těle. Toto její vnitřní ustrojení jí bylo dáno při jejím stvoření a tvoří její individuální charakter.

Tedy: když by to bylo všechno naplánováno naprosto z kismetu, tak by to jelo jako stroj. Ale tady to není stroj. Ta monáda monád, Bůh, má zcela osobní vztah ke každé jednotlivé monádě, i když je jich teda strašné kvantum. A každá ta monáda má v sobě uloženu tu svou jedinečnost. A z té jedinečnosti, ne z nějakého vnějšího řízení, ale ze té jedinečnosti, která je neopakovatelná a nesrovnatelná s žádnou jinou monádou, z této jedinečnosti se vyvozuje to – spontánně, z toho vnitřního vlastního základu, který je stvořen – se vyvozuje to, co potom zcela paralelně probíhá v tom těle. Problémy to má, ale je to komplikovanější, než se zdálo na začátku.

[Jana] Když to takhle řekneš, já v tom cítím rozpor...

Tak se to musíme pokusit myslet tak, aby v tom rozpor nebyl. Poněvadž on blbec nebyl. Aby přehlédl nějaký rozpor, to těžko. Čili my to můžeme vyhrotit a hledat odpověď, jak on to asi myslel. Nemůžeme mu strkat něco do bot. Může se nám to zdát rozporné, přesně budeme držet myšlenku a uvidíme, co se z toho může stát. Tedy toto její vnitřní ustrojení jí bylo dáno při jejím stvoření a tvoří její individuální charakter. To způsobuje, že je dokonalý souhlas mezi všemi substancemi, protože každá z těchto substancí reprezentuje přesně po svém celý vesmír podle svého hlediska. A protože percepce či vyjádření vnějších věcí vznikají v duši v pravý čas silou jejích vlastních zákonů jako ve zvláštním světě a jako by existoval pouze Bůh a ona substance, abych užil výrazu jisté osoby velkého duchovního rozletu, jejíž svatost je uctívána. A tím naráží na Malebranche. Tedy jako by existoval pouze Bůh a ona substance. Tady se zachovává ten naprosto osobní vztah mezi Bohem a substancí, monádou lidskou... Naprosto osobní vztah, který je ke každé monádě jiný.

[...]

A každá má svůj vztah k Bohu, každá to vidí jinak. A právě proto tady čteme, že, je dokonalý souhlas mezi všemi substancemi. A to vytváří týž účinek, to, že každá to monáda má svůj osobní, individuální vztah k monádě monád, vytváří týž účinek, jako kdyby tyto monády byly navzájem spojeny přenosem druhů nebo kvalit, jak si to představují školští filosofové. To jest scholastikové. Protože dále duše vyjadřuje organizovanou hmotu, to jest organizovanou hmotu těla, duše vyjadřuje organizovanou hmotu těla, která jí slouží za zorný úhel blíže než vše ostatní... Duše vyjadřuje blíže než vše ostatní své vlastní tělo, je tím řečeno. A protože tato organizovaná hmota je pohotově připravena k jednání sama ze sebe podle zákonů tělesného stroje – čili nejenom monáda jedná vnitřně ze svých vlastních základů, ze svých vlastních zdrojů, ale taky její tělo je pohotově připraveno k jednání samo ze sebe podle zákonů tělesného stroje – pak v okamžiku, kdy duše chce, aniž by porušovala zákony těla – poněvadž duše taky může chtít a porušovat zákony těla, pak jí to nic nepomůže; ale když chce, aniž by porušovala zákony těla – životní duchové a krev provádějí pohyby, které jsou třeba, aby tělo odpovídalo vášním a percpím duše. Přičemž vášeň – co je vášeň u Leibnize?

[Huhly huhly...]

Ano, tendence pohnout se od jedné percepce k druhé. Čili ne pohyb sám, ale ta dynamis toho pohybu. Tento vzájemný vztah řízený do budoucna – tady se prozradil naprosto, to jest z minulosti, když do budoucna, že – tento vzájemný vztah řízený do budoucna v každé vesmírné substancí způsobuje to, co nazývám jejich vzájemným působením – čili to žádné vzájemné působení není, to je působení jenom právě přes tu harmonii, že – pouze on vytváří jednotu duše a těla. Čili tady je opět ta Descartova paralelita. Dvě substance, ale naprostá paralelita mezi tím. Tělo, *res extensa*, funguje jako stroj, duše, *res cogitans*, funguje logicky. Paralelně tak, že to je jakoby propojené. Ale jak je to propojené? Tady to Descartes přece jen chtěl nějak zajistit, a tak vymyslel, že to je přes šišinku. Ta duše že ovládá tělo. *Res cogitans* ovládá *res extensa* přes šišinku.

U Leibnize tomu tak není a není tomu tak proto, poněvadž zřejmě se mu tady neobyčejně vtiskla do mysli ta představa occasionalistů, kteří tvrdili, že lidské rozhodnutí, volba lidské vůle, že je příležitostí, nikoli příčinou toho, co se děje. Příležitostí k tomu, aby se to dělo, pro Boha, který zasáhne a uskuteční to. Čili když někdo chce něco udělat, třeba sejít dolů nebo hodit něco, nějaký šutr nebo tak, tak prostě on se rozhodne to udělat a Bůh to za něj hodí. To je takový trapný trošku výklad toho occasionalismu. Vlastně v této věci zůstává Leibniz occasionalistou, protože vlastně to zařizuje Bůh. Ale nezařizuje to aktuálně, což je u

occasionalistů, nýbrž tady je to zařízeno všecko od samého začátku, tedy z minulosti. A je to zařízeno tak dokonale, že Bůh nemusí do toho zasahovat. Všecko to běží paralelně samo. Tedy vlastně ta Descartova šišinka je zbytečná, protože už od samého začátku je to všecko tak sestrojené, že ten stroj běží naprosto přiměřeně tomu, jak se vnitřně vyvíjí ta monáda, jejímž tělem je ten stroj. To závisí na té univerzální harmonii. Ale oba to dělají – duše, monáda to dělá naprosto spontánně z toho, co je jí vlastní od samého stvoření, a tělo to dělá podle zákonů přírody.

[Jana: Jestli to ta monáda dělá naprosto spontánně a přesně se trefí, tak podle mě existuje jediné vysvětlení, a to, že to jinak nejde...]

To by připustil. Všecko se děje podle zásady dostatečného důvodu. A ten dostatečný důvod v té oblasti vnitřní je logický a v té oblasti vnější je přírodní. To je příčina.

[Jana: Ale když to jinak nejde, tak je to předem dané.]

Když to děláš ze své vlastní podstaty, z vlastního rozhodnutí, ze svých nejvnitřnějších motivů...

[Jana: Ale když ti vyroste kytká...]

Má to smysl říkat, že to je předem dané? To, co ta kytká dělá, není předem dané. Tam některé věci jsou předem dané, jo, nějaké ty genetické, ale jak ta kytká bude vypadat, to není předem dané. Ona se rozhoduje, nějak čelí mrazu, čelí suchu...

[Jana: ...]

... Monáda má vnitřní percepcce, které reprezentují to, co je venku. Ona ta okna ani dveře nepotřebuje. V různé míře se vyčeruje vnitřně. Čili někdy nedokonale, zůstane to temné, jinde je to jasnější. Ona prostě má... dobře řízené sny.

[Jana: Čím?]

Tou univerzální harmonií. Ale ta je individuálně odlišná pro každou tu monádu.

[Jana: ... do jaké míry nebo v tom, jako co do kvality...]

Tady je důležitá věc. My tam nesmíme strkat své pojmy. Když on řekne spontánnost, tak to není to, co my nazýváme spontánností. Ovšem my nevíme, co to je spontánní, my máme slovo a není to domyšleno, to je další věc. Ale tady je velkou pomocí Spinoza, který definuje substanci – substance je to, co je a se a per se a nepotřebuje ničeho dalšího k tomu, aby bylo tím, čím je. Jo, čili Leibniz tady na začátku postuluje stvoření té monády. Ale dál už do toho Bůh nezasahuje, do vnitřního vývoje té monády nezasahuje. Čili to monáda je stvořená, ale dál už jedná, je aktivní po svém. A každá jinak. Jenom ten cíl je stejný. Ale každá jinak, každá ze svého hlediska, každá ze svých zdrojů. Samozřejmě, že jsou v tom rozpory, napětí a já nevím, co všecko, ale je důležité si uvědomit, když se řekne "no tak to stejně všecko je mechanismus"... Prostě on se pokoušel pojmut monádu, to jest subjekt, pojmut jako aktivní, spontánní. A tohle je to, co například nepochopil zprvu Masaryk u Kanta, poněvadž Kant je filosofický vnuk Leibnizův, a co potom mu přiznával v Rusku a Evropě, že na to přišel dodatečně, že když Kant přišel s tím apriori, tak že jeho hlavním cílem bylo ukázat tu aktivitu, spontaneitu ducha. To mu musíme přiznat. Že to neudělal dobře, že to má vady, jistě. A teď jde o to, aby ty vady, aby to nebylo jenom naše zkreslení, aby to byly skutečně jeho vady, že. Ale tohle že chtěl udělat – no to je cosi epochálního, to tady nebylo do té doby. Takhle začíná evropský – ten zlom v evropském myšlení v chápání subjektu. U Descarta subjekt neexistuje,

tam je jenom *res cogitans*. Můj, tvůj duch – to všechno je *res cogitans*. Subjekt je nezajímavý. U Leibnize subjekt je to rozhodující. Ještě tomu furt říká substance, že, ale míní subjekt. A to podstatné, čím se subjekt liší od všeho ostatního, že, od nějaké agregace... subjekt je to, co se vyvíjí – to je přesně jeho termín, že – vyvíjí z toho, co bylo původně zavinuté. To jest monáda je stvořená tak, že má v sobě zavinuto všechno to, co se pak rozvíjí. Jenže každá to má trochu jinak a rozvíjí se ze svého vlastního. Jednou stvořená už se rozvíjí ze svého vlastního, ze svých vlastních motivů, spontánně. Původně je to zařízení, kdesi vzadu je to zařízení tím stvořením. Ale to není determinace v tom fyzikálním smyslu, jak to v té době platilo. Determinace je vždycky determinace zvenčí. Tohleto je determinace zevnitř. Což není determinace, tam je ta spontaneita, právě proto, že je to zevnitř. To je důležitý krok k pojetí subjektu. A to nesmíme jaksi zapomenout. Tedy: je to nedostatečné, můžeme tam najít chyby, ale nesmíme zapomenout, že to byl pokus tímhle směrem. Že to je něco úplně jiného než třeba o něco pozdější ti francouzští encyklopedisté a tak dál, tak o padesát let později, kteří absolutně se na tohle vykašlali, obrátili se k tomuhle zády.

No, heďte se, chvíli teď přestanu. Poukážu na straně 131, to si přečtete potom celé, ale teď jsou jenom taková upozornění. To je pokračování toho, jak je to zvláštní, když věc není indiferentní, ale má sílu a tendenci podržet svůj stav a klást odpor proti tomu, co se pokouší to změnit – ji změnit. Tak pokračuje to potom tím, že hmota je pužena k pohybu zvláštní silou činnosti neboli entelechie, že, ve vzpomínce na Aristotela. Podle toho obsahuje odpor hmoty dvojí, to je taková poslední třetina 131. strany, podle toho obsahuje odpor hmoty dvojí: neprostupnost čili antitypii a vlastní odpor neboli setrvačnost. Do ní pak kladu, protože setrvačnost je všude v tělese stejná nebo úměrná jeho rozprostraněnosti, podstatu pasivního principu neboli hmoty – jo, hmota tedy je pasivní princip, v posledu duševní – a pak v aktivní síle, která se rozličným způsobem projevuje v pohybech uznávám entelechii nebo stručně něco, co se podobá duši. Neboť její přirozenost záleží přece v tom, aby vytvořila trvalý zákon pro průběžnou řadu změn – aby vytvořila trvalý zákon pro průběžnou řadu změn, tady vidíte: to je něco jiného než ten přírodní zákon, tady je to duše, která tím, že vytvoří trvalý zákon pro průběžnou řadu změn, jimiž sama prochází bez úhony, jo, tak vlastně tím zákonem ona klade odpor vůči měnícímu, jo. Tím, že uloží zákon těm proměnám, tak sama těmi proměnami projde, ale bez úhony. Tento činný princip neboli tento prazáklad činnosti ani nemůže být postrádán, neboť akcidentální a činné síly a samy proměnlivé pohyby jsou určité střídající se stavy substanciální věci. Avšak síly a činnosti nemohou být stavy nějaké pouze pasivní věci, jako je hmota. Z toho tedy plyne, že existuje první činný substanciální – rozumí se subjektivní – princip, jenž se mění podle dispozice hmoty či pasivního principu. Sekundární hybné síly – a to jsou ty fyzikální třeba – i samy pohyby musí být tedy připisovány druhé hmotě neboli samotnému celému tělesu, které se skládá z činného a trpného principu. A tak tedy přicházím k společenství, které mezi duši čili entelechií organického těla a samotným organickým strojem. Jo, tady je rozděleno ten organický stroj těla a potom duše neboli entelechie toho organického těla. A duší je ta řídicí monáda, které se říká řídicí ne proto, že by něco řídila, nýbrž že její vnitřní vývoj je rozhodující pro to, jak se uspořádává to tělo, to znamená jak se navzájem vnějšně uspořádávají ty další monády, které jsou nižší.

A k tomu ještě, že jde o duši, tak je na straně 146 a 147 za čtvrté: každá monáda tvoří ve spojení se zvláštním tělem živou substancí, jo? Rozumí se: když tvoří ve spojení, tak ta živá substance je složená substance, to není jednoduchá. Monáda je jednoduchá substance, ale ve spojení tato jednoduchá substance neboli monáda ve spojení se zvláštním tělem tvoří živou substancí, to jest složenou substancí. Podle toho nejen že se všude projevuje život – to

je panvitalismus vlastně – všude se projevuje život, jenž je spojen s údy nebo orgány, nýbrž existuje dokonce nekonečně mnoho stupňů mezi monádami tak, že jedny více nebo méně ovládají druhé. Jo, je to odstupňováno. Takže zřejmě, extrémně, pro tu naši otázku první, jsou i takové, které neovládají žádné ty druhé.

Má-li pak monáda účelně uzpůsobené orgány, díky nimž – rozumí se v tom těle, že – díky nimž vystupují a trvají rozdíly ve vjemech, které přijímají, a následkem toho i v percepcích, které představují, jako se například tvarem očních štáv koncentrují světelné paprsky a působí s větší silou, může to vést až k počítku, to jest k percepci – tam je to špatně, má to být percepci, jo – percepci doprovázené pamětí, po níž zůstává delší dobu jakoby jakási ozvěna, kterou lze později příležitostně obnovit. Takový živý tvor se pak nazývá živočichem a jeho monáda se jmenuje duše. Jo, tak tady je konkrétně tedy ten...

No, takže já bych teď s tím výkladem dnešním skončil. Vymyslete si způsob, jak o tom příště mluvit – tedy příště, rozumí se popříště, příště máme nějaké Řecko nebo Řím. Já jsem se pustil aspoň do jedné knížky, dostal jsem těch několik knížek, které už tady jsou já nevím, jak dlouho, a teď jsem je dostal, toho chlapíka, co sem přijede, a musím říct – jedna z nich je o Empedoklovi, je to první svazek ze čtyř, tamty snad už vyšly nebo vyjdou, to nevím, a připadá mi to velmi inteligentní. Pak je tam něco o Agamemnónovi, taky první dva svazky z nějaké řady, já nevím jaké další. Prostě píše tlustospisy, jo. A je to pěkný, je to pěkný teda. Se vši dokumentací – no udělalo to na mě dojem. Mám takový – z těch knížek, z těch textů mám dojem, že je lepší než Vernant.

[Huhly huhly...]

Jo, má být? Já jsem nikdy o něm neslyšel... Dokonce už tady byl. To je ten osud teda, jsme blbě informovaný a ani neděláme nic pro to, abychom byli víc, člověk je trochu otrávený a už to ani neshání... No prostě a dobře, je to asi opravdu moc zajímavý člověk a tak ještě řekněte známým, kdo by měl o to zájem, aby se přišli ukázat.

[Huhly huhly]

Nemám ponětí, nelze mu vyjít vstříc. Jenom že to bude něco z toho, já nevím, to nám neřekli. Přece jenom ještě nejsou dost zorientovaný, že je potřeba nějaká organizace... Přece jenom od Francouzů je těžko jakoukoli organizaci očekávat... Možná, že něco z nich vyrazíme. To se nedá svítit.

Tak tedy ode dneška za čtrnáct dní. Já nevím: mám už vám ty otázky dát, ujmeš se toho, Honzo, nebo co s tím mám provést? ... Můžete to číst dál... Aspoň ty věci, na které jsem dneska poukazoval, si přečtěte, abyste se o tom mohli trochu hádat... Otázky vyvstanou samy, ale když o tom budete něco vědět... Za tři neděle už tady budu, čili to budete mít vlastně jenom jednou toho Leibnize... Za čtrnáct dní tady nebudu... Jo ano, Ivana, čas u Augustina. Takže bych vám doporučoval, najděte si Konfese a příslušnou pasáž o čase, asi sedmá kapitola to je... Najdete si to sami, nebo to mám ještě teď najít? ... Možná se ještě ukáže nějaký Francouz, poněvadž to jsou bordeláři. Tenhle vůbec neměl přijet a přijede, jiní zase měli přijet a neprijedou... Takže najděte si to v tom Augustinovi a přečtěte si příslušné partie o čase.

Pak tady máme ještě další úkol: do poloviny června si musíte důkladně přečíst předmluvu k druhému vydání Kritiky čistého rozumu. Cože? Tady to je. Zásada bude potřeba za to něco dát, to se rozhodněte sami, kolik. Byl stanovený všeobecný ten, jo... To prosím vás důkladně přečtěte. Pokud máte k dispozici, tak neškodí to srovnat ani s tou předmluvou k prvnímu

vydání. Není to nezbytné, ale je to dobré, protože jsou v tom zajímavé takové novinky a tak. Ale hlavně bude výklad o tomhle. Pokud z vás kdo čte německy, jestli jo, tak to dostanete ještě německy tohle. Tohleto je starý překlad... Je mi líto, není jiný český. Je slovenský...

[V tom slovenském jsou obě předmluvy...]

Pokud máte – na Slovensku to vyšlo asi před dvěma roky, že, celá *Kritika*.

KONEC STRANY B

KONEC KAZETY 1

KAZETA 2

STRANA A

...

...

KONEC STRANY A

STRANA B

...

...

KONEC STRANY B

KONEC KAZETY 2